

คำนำ

เอกสารหลักสูตรอบรมแบบ e-Training สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา เป็นหลักสูตรฝึกอบรมภายใต้โครงการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาโดยยึดถือภารกิจและพื้นที่เป็นฐานด้วยระบบ TEPE Online โดยความร่วมมือของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร โดยพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะที่ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ โดยใช้หลักสูตรและวิทยาการที่มีคุณภาพ เน้นการพัฒนาโดยการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในทุกที่ทุกเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักสูตรอบรมแบบ e-Training สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาจะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อยังประโยชน์ต่อระบบการศึกษาของประเทศไทยต่อไป

สารบัญ

คำนำ	1
หลักสูตร “สังคมศึกษา”	3
รายละเอียดหลักสูตร	4
คำอธิบายรายวิชา	4
วัตถุประสงค์	4
สาระการอบรม	4
กิจกรรมการอบรม	5
สื่อประกอบการอบรม	5
การวัดผลและประเมินผลการอบรม	5
เค้าโครงเนื้อหา	6
ตอนที่ 1 หลักสูตรและสาระการเรียนรู้	9
ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	18
ตอนที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้	24
ตอนที่ 4 สื่อและแหล่งการเรียนรู้	28
ตอนที่ 5 การวัดและประเมินผล	35
ใบงานที่ 1	46
ใบงานที่ 2	48
ใบงานที่ 3	49
ใบงานที่ 4	50
ใบงานที่ 5	51

หลักสูตร
สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา

รหัส TEPE-55103

ชื่อหลักสูตรรายวิชา สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา

วิทยากร

- อ.ประณาท เทียนศรี
- อ.ปิยะฉัตร ชังชนะ
- สาธิตจุฬาฯ (ฝ่ายประถม)

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเนื้อหา

1. นางวันเพ็ญ สุทธากาศ
2. ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ
3. นางสาวกิตยาภรณ์ ประยูรพรหม
4. นางหทัยา เข้มเพชร
5. ผศ.ดร.วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา

รายละเอียดหลักสูตร

คำอธิบายรายวิชา

อธิบายเกี่ยวกับหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษา โดยมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ การเลือกและการใช้สื่อการเรียนการสอน และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ รวมไปถึงการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถ

1. สร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคมเข้าใจปัญหา เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตของผู้เรียนและของผู้อื่นได้
2. สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของสังคมศึกษากับศาสตร์อื่นๆ ได้
3. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
4. นำความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปปรับและประยุกต์ให้เหมาะสมใช้กับการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้
5. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
6. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
7. เพื่อให้นำความที่ได้รับไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้
8. ระบุนิยามลักษณะของสื่อแต่ละประเภท
9. เลือกใช้สื่อต่างๆให้เหมาะสมกับเนื้อหา สถานการณ์ ช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม
10. บอกความสำคัญของมาตรการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่มีต่อผู้เรียนได้
11. บอกเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้
12. เลือกใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้

สาระการอบรม

ตอนที่ 1 หลักสูตรและสาระการเรียนรู้

ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ตอนที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้

ตอนที่ 4 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

ตอนที่ 5 การวัดและประเมินผล

กิจกรรมการอบรม

1. ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม
2. ศึกษาเนื้อหาสาระการอบรมจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์
3. ศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากใบความรู้
4. สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้
5. ทำใบงาน/กิจกรรมที่กำหนด
6. แสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่สนใจ
7. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากรประจำหลักสูตร
8. ทำแบบทดสอบหลังการอบรม

สื่อประกอบการอบรม

1. บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์
2. ใบความรู้
3. วีดิทัศน์
4. แหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง
5. กระดานสนทนา (Web board)
6. ใบงาน
7. แบบทดสอบ

การวัดผลและประเมินผลการอบรม

วิธีการวัดผล

1. การทดสอบก่อนและหลังอบรม โดยผู้เข้ารับการอบรมจะต้องได้คะแนนการทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 70
2. การเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ส่งงานตามใบงานที่กำหนด เข้าร่วมกิจกรรมบนกระดานสนทนา

หลักสูตร TEPE-55103

สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา

เค้าโครงเนื้อหา

ตอนที่ 1 หลักสูตรและสาระการเรียนรู้

เรื่องที่ 1.1 สาเหตุที่ต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เรื่องที่ 1.2 สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ที่น่าสนใจเพิ่มเติม

แนวคิด

1. การสร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคมเข้าใจปัญหา เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต ของผู้เรียนและของผู้อื่นได้

2. สาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการผสมผสานการศึกษาศาสตร์ต่างๆ เช่น มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ปรัชญาและศาสนา

วัตถุประสงค์

1. สร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคมเข้าใจปัญหา เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต ของผู้เรียนและของผู้อื่นได้

2. สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของสังคมศึกษากับศาสตร์อื่นๆ ได้

ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เรื่องที่ 2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพยนตร์

เรื่องที่ 2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คำถามผ่านกระบวนการคิด

เรื่องที่ 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการจัดทัศนศึกษา

แนวคิด

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และลักษณะของผู้เรียน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา รู้จักแสวงหาความรู้และได้รับประสบการณ์จริง

วัตถุประสงค์

1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2. นำความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปปรับและประยุกต์ให้เหมาะสมใช้กับการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้

ตอนที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้

เรื่องที่ 3.1 คุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้

แนวคิด

1. มาตรฐานการเรียนรู้เป็นการกำหนดสิ่งต่างๆ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้และปฏิบัติได้ โดยเป็นผลมาจากการศึกษาเรียนรู้
2. การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนควรพัฒนาให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านทั้งด้านเนื้อหา คุณธรรมและทักษะต่างๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
3. เพื่อนำความที่ได้รับไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุตาม มาตรฐานการเรียนรู้

ตอนที่ 4 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

เรื่องที่ 4.1 ความหมาย วัตถุประสงค์ของสื่อการเรียนรู้

เรื่องที่ 4.2 ประเภทและตัวอย่างสื่อการเรียนรู้

เรื่องที่ 4.3 รายชื่อเว็บไซต์เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้สังคมที่น่าสนใจ

แนวคิด

1. สื่อช่วยสื่อช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ข้อมูลต่างๆ ได้ดี บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอน เป็นช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะประสบการณ์ จากแหล่งเรียนรู้ไปสู่ผู้เรียน ทำให้เกิด การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
2. สื่อมีหลากหลายประเภท ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกสื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อ ความสมดุลในการรับรู้และเรียนรู้

วัตถุประสงค์

1. ระบุคุณลักษณะของสื่อแต่ละประเภท
2. เลือกใช้สื่อต่างๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหา สถานการณ์ ช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม

ตอนที่ 5 การวัดและประเมินผล

เรื่องที่ 5.1 การวัดและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

เรื่องที่ 5.2 วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

เรื่องที่ 5.3 ตัวอย่างการวัดและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

แนวคิด

1. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเป็นกรอบในการวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการ มีความสามารถ และมีความสำเร็จทางการเรียนในระดับใด เพื่อนำผลมาใช้ในการส่งเสริมให้ผู้เรียน มีการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ
2. การประเมินตามสภาพจริงมีวิธีวัดและเครื่องมือที่หลากหลาย ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. บอกความสำคัญของมาตรการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่มีต่อผู้เรียนได้
2. บอกเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้
3. เลือกใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้

ตอนที่ 1 หลักสูตรและการเรียนรู้

เรื่องที่ 1.1 สาเหตุที่ต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีเนื้อหากว้างขวางมาก ไม่มีใครที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้ทั้งหมด และนี่คือความท้าทายสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมที่พยายามจะให้เกิดการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในศาสตร์ที่ประกอบอยู่ในกลุ่มนี้ งานที่ท้าทายของนักสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษา คือ ความสามารถที่จะคัดสรรสาระที่จะเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่า จึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักการคัดเลือกสาระที่จะเรียนให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคม เป็นประชาชนที่เข้าใจปัญหา เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต ของผู้เรียนและของผู้อื่นได้ ส่งเสริมความเข้าใจโลก ปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกัน ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม และให้เครื่องมือแก่ผู้เรียนในการทำความเข้าใจอดีต เพื่อเป็นสาระในการเผชิญและตัดสินใจปัญหาที่มีในปัจจุบัน โดยตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้น และมีการวางแผนสู่การดำเนินชีวิตในอนาคต ทั้งนี้เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและสังคมโลก

สรุป

งานที่ท้าทายของนักสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษา คือ ความสามารถที่จะคัดสรรสาระที่จะเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่า จึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักการคัดเลือกสาระที่จะเรียนให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคม เป็นประชาชนที่เข้าใจปัญหา เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต ของผู้เรียนและของผู้อื่นได้ ส่งเสริมความเข้าใจโลก ปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกัน ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม และให้เครื่องมือแก่ผู้เรียนในการทำความเข้าใจอดีต เพื่อเป็นสาระในการเผชิญและตัดสินใจปัญหาที่มีในปัจจุบัน

เรื่องที่ 1.2 สารและมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่ น่าสนใจเพิ่มเติม

สาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการผสมผสาน การศึกษาศาสตร์ต่างๆ เช่น มนุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ปรัชญา และศาสนาเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งรวมถึงการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นคนดีของสังคม การเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการศึกษา มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม ค่านิยมที่ เหมาะสม และก้าวทันความเป็นไปของโลก หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้สรุป แนวคิดสำคัญ ดังนี้

สาระที่เป็นองค์ความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม

สาระการเรียนรู้ในกลุ่มนี้ ความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปรัชญา สังคมวิทยา ที่มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมือง และการยกระดับภาวะทางจิตของผู้เรียน จะต้องมีความรู้ ประสบการณ์และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วยความประพฤติของคนดี และอุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ

สังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนต้องแสวงหาคำรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับ หลักจริยธรรม คุณธรรมในการควบคุมความประพฤติ สามารถนำความคิด ความเชื่อและความศรัทธา ทางศาสนามาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี มีค่านิยมที่ดีงาม บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มีดังนี้

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระการเรียนรู้ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมที่น่าสนใจ

ศาสนา สาระการเรียนรู้ศาสนา ดวงกมล สิ้นเพ็ง, 2551 ได้ให้คำสรุปเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ ด้านศาสนาไว้ว่า ศาสนาเป็นการศึกษาประวัติพระพุทธศาสนาและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ก็

คือ การศึกษาเกี่ยวกับ 1. พระรัตนตรัย ซึ่งประกอบด้วยพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ 2. คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า พระธรรม ซึ่งรวบรวมไว้เป็นพระไตรปิฎก พระสงฆ์ คือ ผู้น้อมนำพระธรรมมาปฏิบัติจนได้ชื่อว่า เป็นพุทธสาวก – พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่างผู้เคร่งครัดในหน้าที่ชาวพุทธ และแม่นยำใน ศาสนพิธี มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ

สาระการเรียนรู้ด้านศีลธรรม จริยธรรม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า **คุณธรรม** (virtue) และ **จริยธรรม** (moral or morality or ethics) ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี จริยธรรมมีความหมายเช่นเดียวกับศีลธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติกรรมปฏิบัติความประพฤติหรือหน้าที่ที่ชอบ ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต ดังนั้น คุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่ประพฤติปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต หรือคุณธรรมตามกรอบจริยธรรม ส่วน**ศีลธรรมและจริยธรรม** มีความหมายใกล้เคียงกัน คุณธรรมจะมีความหมายที่เน้นสภาพ ลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แสดงออกถึงความดีงาม ส่วนจริยธรรม มีความหมายเน้นที่ความประพฤติหรือการปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม นักวิชาการมักใช้คำทั้งสองคำนี้ในความหมายเดียวกันและมักใช้คำสองคำดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นคำว่า คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งรวมความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม นั่นคือมีความหมายเน้นทั้งสภาพ ลักษณะหรือคุณสมบัติ และความประพฤติอันดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตในสังคม เป็นขอบข่ายสาระหลักที่มีแนวความคิดเกี่ยวข้องกับสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดยศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อระบบการเมือง การปกครอง โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ศึกษาการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทย และหลักกฎหมายที่สำคัญ องค์ประกอบของกระบวนการยุติธรรม ด้วยแนวความคิดเหล่านี้ จะทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ชุมชน สังคม ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงและแตกต่างกัน มีการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ในฐานะที่เป็นสมาชิกที่อยู่ร่วมกัน อันมีบรรทัดฐานทางสังคม มีระบบ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีทางสังคม สถาบันต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคม รวมทั้งสามารถวิเคราะห์สภาพสังคม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ระหว่างสังคมไทยและสังคมอื่นในโลก เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

นอกจากนี้ ผู้เรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะต้องเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ ทางด้านระบบการเมือง การปกครองของประเทศต่างๆในโลก โดยเฉพาะระบบการเมือง การปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ ทั้งต้องเรียนรู้และเข้าใจรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ เพื่อให้ได้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีทางประชาธิปไตย และมีส่วนร่วมต่อสังคมอย่างมีเหตุและผล

- สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 2** หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มีดังนี้
- มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษา ไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระการเรียนรู้ที่น่าสนใจ

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลุกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก โดยสาระสำคัญ เพื่อปลุกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้และมีความสมบัติ ดังต่อไปนี้ 1. ความเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก 2. สามารถปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กติกาของสังคมและสามารถปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสังคมได้และ 3. สามารถปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสถาบันสังคมได้ ตามสถานภาพบทบาทอย่างถูกต้องตามบรรทัดฐาน วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติ มีค่านิยมที่ดีงาม ร่วมมือกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และมีวิจรรณญาณในการเลือกรับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของนานาชาติอย่างเหมาะสม

ข่าวและเหตุการณ์ที่สำคัญ

การนำข่าวและเหตุการณ์สำคัญมาสอนในชั้นประถมศึกษามีจุดหมายมากมาย แต่ไม่มีอะไรมากเท่าความจำเป็นช่วยให้เด็กๆ เติบโตเป็นพลเมืองที่รอบรู้ นั่นคือความสนใจ และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในเรื่องราวต่างๆในโลก วิธีการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย จำเป็นต้องทำให้เป้าหมายนี้บรรลุผลสำเร็จ

เป้าหมายในการศึกษาข่าวและเหตุการณ์ คือ การช่วยให้เด็กได้รับการฝึกฝนนิสัยในการอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังรายงานข่าวจากวิทยุ โทรทัศน์หรือสื่ออื่นๆ และได้สนทนาถึงเหตุการณ์เหล่านั้นกับผู้อื่น โดยหวังว่านิสัยนี้จะติดตัวไปถึงตอนโตเป็นผู้ใหญ่ เพื่อช่วยให้เป็นพลเมืองที่รู้จักการตัดสินใจ เด็กอาจจะคิดว่ายากต่อความเข้าใจ ในสิ่งที่ได้อ่านหรือได้ยินได้ถูกต้อง เช่น เศรษฐกิจตกต่ำ การทำแท้ง การกำจัดชนกลุ่มน้อย เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะได้สนทนาทำความเข้าใจกับเรื่องต่างๆ ให้กระจ่าง เด็กๆสามารถเพิ่มพูนทักษะในการคิดวิเคราะห์ข่าว โดยมองทุกด้านของประเด็น และประเมินที่มาของแหล่งข่าวต่างๆ ครูควรหัดให้เด็กพูดรายงานข่าว และสนทนาเสียงจากข่าวที่ฟังตลอดจนหัดให้เด็กรู้จักจำแนกความสำคัญของเหตุการณ์ต่างๆ และรู้จักสรุปรายงานข่าวต่างๆด้วย

สาระที่3 เศรษฐศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่มุ่งให้ความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ ที่มีความสามารถที่จะฉลาดเลือก ประเมิน คัดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือก และตัดสินใจอย่างมีวิจรรณญาณ

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มีดังนี้

- มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
- มาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระการเรียนรู้ที่น่าสนใจด้านเศรษฐศาสตร์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้ระบุสาระการเรียนรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ไว้ว่า เศรษฐศาสตร์ คือ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

เศรษฐศาสตร์

เป็นวิชาที่ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรเพื่อนำมาสนองความต้องการของมนุษย์ โดยให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อความอยู่ดีกินดีของมนุษย์ ส่วนการผลิตทางด้านเศรษฐศาสตร์ หมายถึงการที่ เจ้าของทรัพยากร เจ้าของทุน เจ้าของแรงงาน และผู้ประกอบการ สามารถใช้ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้ปัจจัยการผลิตที่ตนมีอยู่นั้น ให้ผลตอบแทนแก่ตนเองมากที่สุด ช่วยผู้ประกอบการตัดสินใจใช้ปัจจัยการผลิตที่มีต้นทุนต่ำที่สุดเพื่อให้ได้กำไรมากที่สุด และการประยุกต์หลักธรรมตามพุทธเศรษฐศาสตร์มาใช้อธิบายได้ดังนี้ คือ ให้ใช้หลักของปัญญา ในการผลิต โดยให้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้คนส่วนมากเป็นสิ่งสำคัญ

เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกโลกาภิวัตน์

สหกรณ์ คือ การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่าต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม

สาระที่ 4ประวัติศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ปรัชญามานุษยวิทยา สังคมวิทยา และโบราณคดี ที่มุ่งให้ความเข้าใจว่าวิวัฒนาการ การดำเนินชีวิตของมนุษยชาตินั้น มีการสั่งสมมาตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่อง และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีตทำให้เกิดการเรียนรู้ว่า มนุษย์ในอดีตเผชิญปัญหาต่างๆในขณะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร มีวิธีการจัดการกับปัญหาต่างๆ ทั้งที่ประสบผลสำเร็จและผิดพลาดอย่างไร เหตุการณ์และการกระทำในอดีตที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์และทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเอง ของสังคม และของประเทศชาติว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไร มีความสามารถในการตีความและอธิบายนัยสำคัญของเหตุการณ์ปัญหา และแบบแผนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เชิงประวัติศาสตร์ของประเทศ และสังคมอื่นจากอดีตมาทำความเข้าใจปัจจุบัน และที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มีดังนี้

มาตรฐาน ส 4.1	เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ
มาตรฐาน ส 4.2	เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
มาตรฐาน ส 4.3	เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ ในเรื่องเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

สาระการเรียนรู้ที่น่าสนใจด้านประวัติศาสตร์

ความมุ่งหมายในการเขียนประวัติศาสตร์

- นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่า มุ่งสู่การรวมชาติ/รับใช้การเมือง
- นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ มุ่งที่จะหาความจริง (truth) จากอดีตและตีความโดยปราศจากอคติ (bias)

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องการนับเวลา และการแบ่งช่วงเวลาตามระบบต่าง ๆ ทั้งแบบไทยสากล ศักราชที่สำคัญ ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก และการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานสำหรับการศึกษาลักษณะทางประวัติศาสตร์ สามารถ

เข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตระหนักถึงความสำคัญในความต่อเนื่องของเวลา อิทธิพลและความสำคัญของเวลาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึงกระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดจากวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1. การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา แสวงหาคำตอบด้วยเหตุและผล (ศึกษาอะไร ช่วงเวลาไหน สมัยใด และเพราะเหตุใด)
2. การค้นหาและรวบรวมหลักฐานประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่ วัตถุโบราณ ร่องรอยถิ่นที่อยู่อาศัยหรือการดำเนินชีวิต
3. การวิเคราะห์หลักฐาน (การตรวจสอบ การประเมินความน่าเชื่อถือ การประเมินคุณค่าของหลักฐาน) การตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความเป็นกลาง และปราศจากอคติ
4. การสรุปข้อเท็จจริงเพื่อตอบคำถาม ด้วยการเลือกสรรข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเคร่งครัดโดยไม่ใช้ค่านิยมของตนเองไปตัดสินพฤติกรรมของคนในอดีต โดยพยายามเข้าใจความคิดของคนในยุคนั้นหรือนำตัวเข้าไปอยู่ในยุคสมัยที่ตนศึกษา
5. การนำเสนอเรื่องที่ศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต่อเนื่อง น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้งานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า และมีความหมาย

พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคม มนุษย์ในบริบทของเวลาและสถานที่ โดยทั่วไปจะแยกเรื่องศึกษาออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในกลุ่มสังคม มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ในท้องถิ่น/ประเทศ/ภูมิภาค/โลก โดยมุ่งศึกษาว่าสังคมนั้น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตามลำดับเวลาได้อย่างไร เพราะเหตุใด จึงเกิดความเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยใดบ้าง ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการหรือการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และผลกระทบของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลาและความต่อเนื่อง

อาเซียน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 โดยการลงนามปฏิญญากรุงเทพ มีเป้าหมายการเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 โดยประกอบด้วย 3 เสา ได้แก่ การเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรม มีคู่เจรจา 9 ประเทศ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐฯ รัสเซีย แคนาดา และ 1 องค์การระดับภูมิภาค ได้แก่ สหภาพยุโรป ความสัมพันธ์ของไทย – อาเซียน คือ ไทยเป็น 1 ใน 5 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย) นอกจากนี้ ไทยผลักดันให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เมื่อปี 2535 และก่อตั้งการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF) เมื่อปี 2537 สิ่งที่น่าสนใจได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานอาเซียน พัฒนาการของประชาคมอาเซียน การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558(2015) และการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อม ศึกษาประวัติศาสตร์มานุษยวิทยา ที่มุ่งให้ความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และประสบการณ์ในการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ ทั้งในส่วนของประเทศไทย กับโลกที่เราอาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะตำแหน่ง แบบแผนและกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม คติวิเคราะห์และตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ที่มีผลต่อสังคม คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ได้แก่

- มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระการเรียนรู้ที่น่าสนใจในสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์

ประเด็นหลักที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ Gilbert (กิลเบิร์ต) หน้า 435 ได้กล่าวถึงการศึกษาภูมิศาสตร์ที่สำคัญ 5 ข้อดังนี้

1. **ตำแหน่งที่ตั้ง** อธิบายตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่บนโลก ทั้งบริเวณที่เป็นพื้นดินและพื้นน้ำ
2. **สถานที่** ทำเล ระบุลักษณะเฉพาะของพื้นที่ (ธรรมชาติ มนุษย์)
3. **ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม** อธิบายความสัมพันธ์ของมนุษย์ในการตั้งถิ่นฐาน การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม
4. **การเคลื่อนที่** อธิบายเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เช่น การอพยพย้ายถิ่น การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เป็นต้น
5. **ภูมิภาค** เป็นการจัดกลุ่มพื้นที่ที่แสดงถึงความคล้ายคลึงกัน เช่น ผิวดิน ลักษณะอากาศ ความเชื่อในศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น

ภาควิชาภูมิศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้กล่าวถึงสาระทางภูมิศาสตร์ ดังนี้ ภูมิศาสตร์คือ ศาสตร์ทางด้านพื้นที่และบริเวณต่างๆ บนพื้นผิวโลก เป็นวิชาที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางกายภาพและมนุษย์ ที่เกิดขึ้น ณ บริเวณที่ทำการศึกษารวมไปถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่บริเวณโดยรอบ นักภูมิศาสตร์อธิบายถึงรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงของที่ต่างๆ บนโลก แผนที่ และสัณฐานโลก โดยอธิบายว่ารูปแบบการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ภูมิศาสตร์จะทำให้เข้าใจปัญหาทางด้านกายภาพ และวัฒนธรรม ของบริเวณที่ศึกษา และสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่อยู่บนพื้นผิวโลก

ดังนั้นเนื้อหาด้านภูมิศาสตร์โดยหลักๆจะศึกษาในด้านลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุป

สาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีเนื้อหากว้างขวางมากจึงจำเป็นต้องรู้จักการคัดเลือกสาระที่จะเรียนให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคม เป็นประชาชนที่เข้าใจปัญหา เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต ของผู้เรียนและของผู้อื่นได้ ซึ่งสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการผสมผสานการศึกษาศาสตร์ต่างๆ เช่น มนุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ปรัชญาและศาสนาเข้าด้วยกันเพื่อเป็นสาระในการเผชิญและตัดสินใจปัญหาที่มีในปัจจุบัน โดยตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้น และมีการวางแผนสู่การดำเนินชีวิตในอนาคต ทั้งนี้เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและสังคมโลก

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 1.2 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 1

ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เรื่องที่ 2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพยนตร์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพยนตร์ มาจาก 2 คำ คือ Education กับ Entertainment เกิดเป็น Edutainment คือการเรียนรู้ที่ได้รับสาระความรู้ด้วยรูปแบบความบันเทิง ซึ่งการเรียนรู้สนุกสนานจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและประสิทธิภาพ ในที่นี้จะเลือกใช้สื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ คือ ดีวีดีภาพยนตร์

การสื่อภาพยนตร์สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา มีข้อดีคือ ภาพยนตร์เป็นการแสดง จำลอง เลียนแบบการดำเนินชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพและเรื่องราวต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพยนตร์ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนมีหลายประเภท เช่น ภาพยนตร์ที่เน้นเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม เรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

เราสามารถนำภาพยนตร์มาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ เช่น บทเรียนเรื่อง พุทธศาสนสุภาษิต “วิริเยน ทุกขมจเจติ” คนล่องทุกขได้เพราะความเพียร ซึ่งส่วนใหญ่มักใช้การพูดเล่าเรื่องหรือให้นักเรียนเล่าประสบการณ์หรือการแสดงบทบาทสมมติ หากครูใช้ภาพยนตร์มาช่วยจะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจขึ้น นักเรียนจะได้รับความรู้ ซึมซับความรู้สึกคุณธรรมพร้อมกับได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ในที่นี้ครูเลือกเรื่องภาพยนตร์เรื่อง คริสต์มาส ซึ่งเนื้อหาจะกล่าวถึงครอบครัวหนึ่งฐานะไม่ค่อยดีที่ผู้เป็นแม่ ต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัวเพียงลำพังแต่เธอก็ไม่ย่อท้อ ขยันขันแข็งไม่ย่อท้อ จนในที่สุดชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวก็ดีขึ้นและเป็นที่ชื่นชมของคนรอบๆข้างในชุมชน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- 1.ครูให้นักเรียนดูภาพยนตร์ เรื่อง คริสต์มาส (เป็นภาพยนตร์ต่างประเทศ มีบทพากย์ภาษาไทย)
- 2.เมื่อนักเรียนชมภาพยนตร์จบ ร่วมกันอภิปรายหรือเขียนข้อคิดหรือสิ่งที่ได้รับจากภาพยนตร์
- 3.ครูสรุปคุณธรรมที่ได้และคุณธรรมที่เด่นที่สุดของเรื่องนี้คือ ความขยันหมั่นเพียร และเชื่อมโยงถึงเรื่อง พุทธศาสนสุภาษิต ที่ว่า “วิริเยน ทุกขมจเจติ” พร้อมอธิบายความหมาย
- 4.ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายประโยชน์ของความขยันหมั่นเพียร และเล่าประสบการณ์หรือการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากการใช้สอนด้านคุณธรรมแล้วด้านสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต การใช้ภาพยนตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้และมองภาพเหตุการณ์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น บทเรียนเรื่อง การเสียกรุงศรีอยุธยา ครูสามารถนำภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช มาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพยนตร์ ครูจะต้องมีบทบาทสำคัญคือ ต้องคัดเลือกภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสาระการเรียนรู้ ดังนั้นครูจำเป็นต้องเป็นผู้ศึกษา รอบรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์พอสมควรเพื่อจะได้เลือกใช้ภาพยนตร์ได้เหมาะสม หากว่าภาพยนตร์บางช่วงบางตอนมีภาพหรือภาษาที่ไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ครูจำเป็นต้องอธิบายแนะนำข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับการฉายภาพยนตร์ เช่น เครื่องเล่นดีวีดี จอภาพ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์

แผ่นวีดีโอ หรือการติดต่อห้องฉายภาพยนตร์ให้พร้อมก่อนการฉาย ในกรณีที่สาระการเรียนรู้นั้นมีเวลาจำกัด ครูสามารถดัดแปลงจากการใช้สื่อภาพยนตร์ มาเป็นละครสั้นๆ หรือคลิปสั้นๆ ได้

สรุป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพยนตร์ มาจาก 2 คำ คือ Education กับ Entertainment เกิดเป็น Edutainment คือการเรียนรู้ที่ได้รับสาระความรู้ด้วยรูปแบบความบันเทิง ครูจะต้องมีบทบาทสำคัญคือ ต้องคัดเลือกภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสาระการเรียนรู้ ดังนั้นครูจำเป็นต้องเป็นผู้ศึกษา รอบรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์พอสมควรเพื่อจะได้เลือกใช้ภาพยนตร์ได้เหมาะสม

เรื่องที่ 2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คำถามผ่านกระบวนการคิด

การสอนโดยใช้คำถาม (Questioning Base) เป็นวิธีการสอนทั่วๆไปมุ่งเน้นให้ความรู้แก่ผู้เรียนด้วยการถามตอบ การใช้คำถามของครูจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน คำถามที่ครูใช้ไม่ใช่การบอกเล่าเนื้อหาสาระ แต่เป็นการถามตอบที่จะให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งการตั้งคำถามเป็นศิลปะที่กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา มีเหตุผล ให้กล้าแสดงการตอบสนองและกล้าถามย้อนกลับ โดยครูสามารถใช้คำถามในการเรียนการสอนซึ่งมีอยู่ 6 ระดับคือ

1. ความรู้ ความจำ

ประเทศไทยมีกี่จังหวัด จังหวัดท้ายสุดคือจังหวัดใด

2. ความเข้าใจ

ยกตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
จงอธิบายลักษณะของผู้ที่เป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

3. การนำไปใช้

นักเรียนมีวิธีจัดการรายรับ รายจ่ายของตนเองอย่างไร
นักเรียนมีวิธีประหยัดทรัพยากรธรรมชาติอย่างไรบ้าง

4. การวิเคราะห์

ปัจจัยใดที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคน้อยที่สุด
ทำไมคนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครจึงไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อย

5. การสังเคราะห์

จงสรุปผลของการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร
นักเรียนมีแนวทางการปฏิบัติตนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อไม่ให้เกิด
ภาวะโลกร้อนได้อย่างไร

6. การประเมินผล

นักเรียนจะรู้สึกร้อยอย่างไรถ้าคนไทยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร
มีวิธีใดที่บอกได้ว่าเพื่อนคนไหนดี เพื่อนคนไหนไม่ดี

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คำถามจะช่วยฝึกผู้เรียนให้คิดหาคำตอบ กล้าแสดงความคิดเห็น ให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวกระตุ้นความคิด การใช้คำถามมีระดับความยากง่ายแตกต่างกันครูควรรู้จักใช้คำถามให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วยเช่นในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นควรใช้ภาษาง่ายๆ และเป็นรูปธรรม ด้านของครูจะใช้สำรวจทบทวนความรู้ของผู้เรียนช่วยด้านการประเมินผลของผู้เรียน เรียกสมาธิของผู้เรียนให้กลับมาสนใจบทเรียนและเมื่อผู้เรียนตอบคำถามครูสามารถสร้างกำลังใจเสริมแรงให้แก่ผู้เรียนด้วย ลักษณะของคำถามที่ดีจะต้องเป็นคำถามที่ช่วยให้เกิดการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเชื่อมโยงได้ต่อไป

ในบางครั้งนักเรียนอาจเป็นผู้ตั้งคำถามเอง ครูควรตอบคำถามทุกครั้งไม่ละเลยถึงแม้คำถามบางข้อจะอยู่นอกบทเรียนโดยครูต้องมีเทคนิคในการตอบพร้อมกับสอนว่าการตั้งคำถามควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง

ลักษณะคำถามที่ครูใช้บ่อยๆ คือ คำถามข้อเท็จจริงที่ต้องการให้นักเรียนอธิบาย คำถามที่ต้องการให้นักเรียนค้นหา โดยใช้คำตอบแรกเป็นคำถามต่อไปเพื่อให้นักเรียนเกิดการคิดเชื่อมโยงต่อมาเป็นคำถามเพื่อให้ได้ข้อสรุป ซึ่งส่วนใหญ่ครูจะใช้คำถามว่า “ทำไม เพราะอะไร”

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูถามคำถามว่า “ขณะนี้นักเรียนกำลังทำอะไร” นักเรียนตอบว่า “กำลังเรียนวิชาสังคมศึกษา”
2. ครูบอกรู้ ขณะนี้นักเรียนกำลังเรียนวิชาสังคมศึกษา หากนักเรียนคนใดตอบถูกก็แสดงว่านักเรียนมี “สัมปชัญญะ” เพราะสติเป็นการแสดงว่าขณะนี้เรากำลังทำอะไรอยู่
3. ครูถามว่า “นักเรียนบางคนอ่านหนังสือการ์ตูนขณะเรียนสังคม แสดงว่าอย่างไร” นักเรียนตอบว่า “ขาดสติ” ครูถามว่า “เพราะอะไร” นักเรียนตอบว่า “เพราะสติจะเตือนว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ ควรพูด ไม่ควรพูด ถ้ามีสติจะไม่อ่านหนังสือการ์ตูน”
4. ครูถามว่า “แล้วถ้ามีสติในการเรียน ตั้งใจเรียน อะไรจะตามมา” นักเรียนตอบว่า “สมาธิจะตามมาเพราะมุ่งมั่นในสิ่งเดียว เมื่อมีสมาธิจะเกิดผลอย่างไร นักเรียนตอบว่า “เข้าใจบทเรียน” ครูถามต่อว่า “เมื่อเกิดความรู้ เข้าใจในบทเรียน การมีความรู้คืออะไร นักเรียนตอบว่า “เกิดปัญญา”

การตั้งคำถามตามทฤษฎีโอวัลติน ในเรื่อง ลักษณะภูมิประเทศภาคกลาง ซึ่งเป็นการตั้งคำถามโดยใช้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนและนำมาเชื่อมโยงเป็นประสบการณ์การเรียนรู้

1. ครูถามว่า “การไหลของน้ำเป็นอย่างไร” นักเรียนตอบว่า “ไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ” ครูให้นักเรียนดูแผนที่ทางกายภาพที่แสดงลักษณะภูมิประเทศแต่ละภาคแล้วถามต่อว่า “ลักษณะพื้นที่ของภาคเหนือ และภาคกลางเป็นอย่างไร” นักเรียนตอบว่า “ภาคเหนือเป็นที่ราบสูงมีภูเขา ภาคกลางเป็นที่ราบ ดังนั้นน้ำควรไหลจากภาคไหนไปสู่ภาคไหน” นักเรียนตอบว่า “จากภาคเหนือไปสู่ภาคกลาง” ครูถามต่อว่า “น้ำในภาคกลางจะไหลอย่างไร” นักเรียนตอบว่า “ไหลช้าลง”
2. ครูสนทนากับนักเรียนถึงการขงโอวัลติน เมื่อขงแล้วตั้งทิ้งไว้สักครูจะเกิดอะไรขึ้น นักเรียนตอบว่า “จะเกิดการแยกชั้น ล่างสุดเป็นนมโอวัลติน และชั้นบนเป็นน้ำใส” ครูบอกว่าน้ำจะไม่ขุ่นเหมือนตอนแรกที่เราคน
3. นักเรียนช่วยกันสรุปว่าเกิดการตกตะกอน ครูถามแต่ละชั้นของแก้วโอวัลติน พอนักเรียนตอบจึงถามต่อไปว่า “ทำไมชั้นล่างสุดจึงเป็นนม ชั้นบนสุดเป็นน้ำใส” ถ้าครูมีขนนก กับ ก้อนหิน ถึงลงน้ำ สิ่งใดจะอยู่ล่างสุด เพราะอะไร นักเรียนตอบว่า “เพราะก้อนหินมีน้ำหนักมากกว่าขนนก จึงอยู่ด้านล่างสุด”
4. ภาคกลางน้ำในแม่น้ำเป็นที่ราบค่อนข้างเสมอกันน้ำไหลช้าจึงให้เกิดการตกตะกอน ทำให้เกิดที่ราบภาคกลาง ครูถามว่าพื้นที่ภาคกลางจะงอกมากขึ้นไหม

สรุปร

การสอนโดยใช้คำถาม (Questioning Base) เป็นวิธีการสอนทั่วไปมุ่งเน้นให้ความรู้แก่ผู้เรียนด้วยการถามตอบ การใช้คำถามของครูจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนคำถามที่ครูใช้ไม่ใช้การบอกเล่าเนื้อหาสาระ แต่เป็นการถามตอบที่จะให้เกิดการเรียนรู้

เรื่องที่ 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการจัดทัศนศึกษา

การสอนแบบทัศนศึกษา (Field Trip) เป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีการเชื่อมโยงความรู้การเรียนรู้ในห้องเรียนกับสภาพความเป็นจริง มีการส่งเสริมการใช้แหล่งการเรียนรู้ในห้องเรียน เป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รวมทั้งมีการฝึกทักษะต่างๆ เช่น การวางแผน การประสานงาน ทักษะการทำงานกลุ่ม การแสวงหาความรู้ และการส่งเสริมคุณธรรมด้านต่างๆ เช่น ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา การปรับตัว การแก้ปัญหา เป็นต้น นอกจากนี้ยังช่วยเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น

บทบาทของครูที่สำคัญคือ การจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามโปรแกรมที่วางแผนไว้ ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำและคอยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ที่สำคัญคือคอยดูแลเรื่องความปลอดภัยของนักเรียน

ขั้นตอนการจัดทัศนศึกษา

1. การวางแผน เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์เรื่องที่จะศึกษา สถานที่ที่จะไปทัศนศึกษา การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การปฐมนิเทศนักเรียนเพื่อรับทราบกำหนดการ ข้อตกลงต่างๆ และมารยาทในการเข้าชมสถานที่ต่างๆ รวมทั้งแนะนำวิธีการศึกษา เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์

2. ขั้นตอนระหว่างศึกษาตามสถานที่ต่างๆ ครูเป็นผู้ให้คำแนะนำให้นักเรียนศึกษาตามโปรแกรมที่กำหนด โดยศึกษาผ่านวิทยากรประจำสถานที่นั้นๆ หากไม่มีครูจะต้องเป็นผู้ให้คำอธิบายเสริม

3. ขั้นสรุปและประเมินผล โดยมีการสรุปบทเรียนที่ได้รับจากการทัศนศึกษาและมีการประเมินผลการทัศนศึกษาด้วย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยทัศนศึกษา เรื่องอาณาจักรอยุธยา เมื่อนักเรียนเรียนบทเรียนในชั้นเรียนจบแล้ว ครูจัดเสริมประสบการณ์โดยการจัดทัศนศึกษาที่อุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยครูดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การพิจารณาเนื้อหาสาระการเรียนรู้และสถานที่ที่จะไปทัศนศึกษาให้สอดคล้องกัน ได้แก่ พระราชวังโบราณ สถาปัตยกรรมพระนครศรีอยุธยา วัดพระศรีสรรเพชญ์ วิหารมณฑลพิตรและวัดไชยวัฒนาราม

2. การติดต่อประสานงานโดยการสำรวจเส้นทาง สถานที่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่จะไปทัศนศึกษา (ปัจจุบันมีบริษัทที่รับจัดทัศนศึกษาซึ่งทางโรงเรียนสามารถเลือกใช้บริการได้แต่ต้องศึกษาข้อมูล ความเป็นมาของบริษัทเหล่านั้นให้รอบคอบ โดยทางบริษัทจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานในเรื่องต่างๆ ให้ทำให้ทางโรงเรียนสะดวกมากขึ้น)

3. การออกจดหมายโรงเรียนเพื่อขออนุญาตผู้ปกครองพานักเรียนไปทัศนศึกษา

4. การจัดปฐมนิเทศเพื่อให้นักเรียนรับทราบกำหนดการเดินทางตามโปรแกรม ข้อตกลงต่างๆ การอบรมมารยาททั่วไป และการเตือนสิ่งของจำเป็น ที่ต้องจัดเตรียมไป

5. การจัดทำใบงานหรือสมุดบันทึกเพื่อให้ นักเรียน บันทึกความรู้ที่ได้รับจากการทัศนศึกษา โดยสมุดบันทึกความรู้สามารถบูรณาการความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้ด้วย

6. เมื่อจบการทัศนศึกษาจะต้องมีการสรุปบทเรียนและประเมินผลใน 3 ด้าน

- ด้านความรู้ คือสิ่งที่ศึกษา
- ด้านเจตคติ

- ด้านกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการคิด กระบวนการทำงานกลุ่ม
สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการพานักเรียนไปทัศนศึกษานอกเหนือจากความสะดวกกับ
สาระการเรียนรู้แล้วยังต้องคำนึงถึงระยะทางสำหรับการเดินทางของนักเรียนระดับประถมศึกษา
ในกรณีที่ไม่สามารถจัดทัศนศึกษาให้นักเรียนได้เราสามารถจัดทัศนศึกษาในรูปแบบการทัศน
ศึกษาแบบเสมือนจริงได้คือการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนทัศนศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

สรุป

การสอนแบบทัศนศึกษา (Field Trip) เป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีการเชื่อมโยงความรู้การเรียนรู้ในห้องเรียนกับสภาพความเป็นจริง มีการส่งเสริมการใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน บทบาทของครูที่สำคัญคือ การจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามโปรแกรมที่วางแผนไว้ ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำและคอยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ที่สำคัญคือคอยดูแลเรื่องความปลอดภัยของนักเรียน

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 2.3 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 2

ตอนที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้

เรื่องที่ 3.1 คุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม

2. ยึดมั่นศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติเพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

3. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาคภูมิใจในความเป็นไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆอย่างเป็นระบบและนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มาตรฐานการเรียนรู้ที่ใช้เป็นเกณฑ์กำหนดคุณภาพของผู้เรียน จะต้องประกอบด้วย 3 ประเด็นหลักคือ

1. มาตรฐานด้านเนื้อหา เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรทราบและมีความสามารถปฏิบัติได้ โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งประกอบด้วย 5 สาระคือ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญศาสนา หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

- มาตรฐาน ส 3.1** เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
- มาตรฐาน ส 3.2** เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส 4.1** เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆอย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส 4.2** เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องตระหนักถึงข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคมความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส 4.3** เข้าใจความเป็นมาของชาติไทยวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

- มาตรฐาน ส 5.1** เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรฐาน ส 5.2** เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งประกอบไปด้วย

- รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
 - ตัวชี้วัดคือ เป็นพลเมืองดีของชาติ ธำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย ศรัทธา ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักศาสนา เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
 - ซื่อสัตย์สุจริต
 - ตัวชี้วัดคือ ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งกาย วาจาและใจ ประพฤติตรงตามเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งกาย วาจาและใจ
 - มีวินัย
 - ตัวชี้วัดคือ ประพฤติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ
 - ใฝ่เรียนรู้
 - ตัวชี้วัดคือ เลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม สรุปเป็นองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ใน
- ชีวิตประจำวันได้
- อยู่อย่างพอเพียง

ตัวชี้วัดคือ ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

-มุ่งมั่นในการทำงาน

ตัวชี้วัดคือ ตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ทำงานด้วยความเพียรพยายาม และอดทนเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

-รักความเป็นไทย

ตัวชี้วัดคือ ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญูกตเวที เห็นคุณค่าและการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

-มีจิตสาธารณะ

ตัวชี้วัดคือ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม

ตัวชี้วัดคือ ตั้งใจเพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยการ

3. มาตรฐานด้านทักษะกระบวนการต่างๆ ได้แก่ กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการทำงานกลุ่ม ทักษะการแสวงหาความรู้ เป็นต้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าคุณลักษณะของผู้เรียนที่ควรเน้นคือความรู้ คุณธรรมและทักษะ ให้ครบทั้ง 3 ด้าน ซึ่งครูจะต้องมีบทบาทสำคัญที่จะผลักดันให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

1. มีพื้นฐานความรู้ในสาระที่จะสอนเป็นผู้ที่ กระตือรือร้นศึกษาหาความรู้ใหม่ๆเสมอ โดยจัดการสอนที่สามารถเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันทั้งกับนักเรียนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนครู
3. จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร และเน้นกระบวนการเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน
5. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความรัก ความเข้าใจนักเรียน

การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาจะต้องเข้าใจและจัดการเรียนการสอนในสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ โดยการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในปัจจุบันและแนวโน้ม ควรมีรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนดังนี้

1. เป็นการสอนแบบบูรณาการเพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการผสมผสานศาสตร์หลากหลายวิชา
2. เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ต้องรู้จักวิธีการค้นคว้าหาข้อมูลและนำข้อมูลมาคิดวิเคราะห์ได้
3. เป็นการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิด มีเหตุผล คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และทักษะการทำงานกลุ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น
4. เป็นการสอนที่ใช้สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมต่างๆที่ ทันสมัย
5. เป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง เรียนรู้จากสภาพความเป็นจริง

ตัวอย่างการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามมาตรฐานเรื่อง “ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม”

ครูสามารถจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้รับความรู้ตามมาตรฐานเนื้อหาโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนซึ่งมีให้หลากหลาย เช่น การสอนโดยการค้นคว้าทำรายงาน เป็นการศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเอง รวมทั้งเป็นการฝึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความอดทน มีระเบียบวินัยและความคิดสร้างสรรค์ หรือเป็นเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ การแห่เทียนพรรษา การมีจิตสาธารณะ ไปช่วยบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม หรือเป็นการมอบหมายให้นักเรียนทำงานกลุ่ม และมานำเสนอหน้าชั้นเรียน ทำให้นักเรียนช่วยกันระดมสมอง รู้จักแสดงความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการปรับตัว เป็นการจำลองชีวิตการทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่ดีในการดำเนินชีวิตต่อไป

ดังนั้นการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ ครูจะต้องสอนให้นักเรียนรู้จักคิด ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและเป็นผู้มีคุณธรรม

สรุป

การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามมาตรฐานเรื่อง “ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม”

ครูสามารถจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้รับความรู้ตามมาตรฐานเนื้อหาโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนซึ่งมีให้หลากหลาย เช่น การสอนโดยการค้นคว้าทำรายงาน เป็นการศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเอง รวมทั้งเป็นการฝึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความอดทน มีระเบียบวินัยและความคิดสร้างสรรค์

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่อง 3.1 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 3

ตอนที่ 4 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

เรื่องที่ 4.1 ความหมาย วัตถุประสงค์ของสื่อการเรียนรู้

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สิ่งที่จะต้องมียคือ “สื่อ” เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ข้อมูลต่างๆ ได้ดี บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน ซึ่งแน่นอนว่าผู้เรียนต้องได้รับการเรียนรู้ให้ครบทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ความเข้าใจ (knowledge and understanding) ทักษะ (skills) ทศคติ ค่านิยม ความซาบซึ้ง (attitudes, values, appreciations) และการมีส่วนร่วมทางสังคม (social participation)

วัตถุประสงค์ในการพัฒนาการเรียนรู้จึงต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ร่วมไปกับการพัฒนาทางอารมณ์ การจัดสื่อที่ควรนำมาใช้พัฒนาการเรียนรู้จึงต้องคำนึงว่า สื่อนั้นสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เรียนรู้ทั้งในลักษณะ “ก้าวหน้า” รับกับความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน

ความหมายและประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ตัวกลาง หรือ ช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ จากแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน อาจแบ่งตามคุณลักษณะได้ 4 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส เอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ต่างๆ และคู่มือการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น
2. สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ ของจริง หุ่นจำลอง เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นวีดิทัศน์ เครื่องฉายแผ่นใส อุปกรณ์และเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ เป็นต้น
3. สื่อประเภทเทคนิค หรือ วิธีการ ได้แก่ การสาธิต การอภิปรายกลุ่มการฝึกปฏิบัติ การจัดนิทรรศการ สถานการณ์จำลอง การจัดทัศนศึกษา เป็นต้น
4. สื่อประเภทคอมพิวเตอร์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (computer presentation) การใช้อินเทอร์เน็ต (internet) เพื่อการสื่อสาร (electronic mail : e-mail)

สรุป

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สิ่งที่จะต้องมียคือ “สื่อ” เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ข้อมูลต่างๆ ได้ดี บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน ซึ่งแน่นอนว่าผู้เรียนต้องได้รับการเรียนรู้ให้ครบทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ความเข้าใจ (knowledge and understanding) ทักษะ (skills) ทศคติ ค่านิยม ความซาบซึ้ง (attitudes, values, appreciations) และการมีส่วนร่วมทางสังคม (social participation)

เรื่องที่ 4.2 ประเภทและตัวอย่างสื่อการเรียนรู้

ในบรรดาสื่อทางอ้อมต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ด้วยการอ่าน ดู และฟัง เช่น หนังสือ ตำรา เอกสารเสริมประสบการณ์ โทรศัพท์ วิทยุ ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ที่ก้าวหน้า ไม่ว่าจะเป็น ซีดี (compact disc) วีซีดี (video compact disc) หรือ ดีวีดี (digital versatile disc) และความก้าวหน้าทางการสื่อสารระบบ 3G หรือ 4G ที่จะย่นระยะเวลาการติดต่อให้รวดเร็ว และก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ เหล่านี้ ผู้สอนล้วนต้องคัดเลือกนำมาใช้ให้เหมาะสมแก่สถานการณ์เพื่อความสมดุลในการรับรู้และเรียนรู้ มิฉะนั้น หากใช้จนเกินพอดี ใช้อย่างไม่เหมาะสมก็อาจเกิดโทษแก่ผู้เรียน ให้เป็นผู้ที่ “ได้ข้อมูลทางเดียว” เพราะฉะนั้น การใช้สื่อเหล่านี้จึงต้องการการจัดการเรียนการสอนที่สอนให้ผู้เรียนนอกจากจะเป็นผู้ที่รู้จักค้นคว้าหาข้อมูลเป็นแล้ว ต้องรู้จักค้นหาจากแหล่งเรียนรู้ ต้องรู้จักประเมินพิสูจน์ข้อมูล และต้องรู้จักแสวงหาจาก “ความเป็นจริง” ค้นหาจากแหล่งปฐมภูมิ (primary source) มากกว่าแหล่งทุติยภูมิ (secondary source) เพราะแม้แต่พระพุทธรูปก็ยังทรงตรัสไว้ตามที่ปรากฏใน กาลามสูตรบางตอนว่า “อย่าเชื่อตามสิ่งที่ฟัง กันมา---อย่าเชื่อโดยอ้างตำรา---หรืออย่าเชื่อเพราะผู้พูดเป็นครูบาอาจารย์ของตน”

หนังสือ ตำรา หรือสื่อทางอ้อมอื่นๆ เมื่อนำมาใช้ต้องจัดวิธีการใช้ให้เหมาะสม เช่น ควรจะมีการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการอภิปรายประเด็นที่จะค้นหาเพื่อสรุปแนวคิดของประเด็นนั้นเสียก่อน โดยครูจะจัดชุดคำถามเพื่อถามให้นักเรียนพัฒนาความคิดไปสู่การสรุปแนวคิดของประเด็นนั้นๆ แล้วเขียนสรุปไว้บนกระดานเป็นข้อ ๆ จากนั้นจึงให้อ่านบทความจากตำรา หนังสือ หรือหนังสือเสริมประสบการณ์ หรือ วัสดุทัศน ภาพยนตร์ โทรศัพท์ ฟังเทปบันทึกเสียง ฯลฯ ที่ได้จัดเตรียมไว้จนจบท้ายสุด ผู้สอนก็อาจให้นักเรียนพูดสรุปอธิบายและยกตัวอย่างเพิ่มเติมจากสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอ่าน การดู การฟัง เพื่อสรุปประเด็นที่เรียนมาตั้งแต่ต้นเพื่อเป็นการประเมินบทเรียนในตอนท้าย

ในกรณีนี้ผู้สอนอาจสอนกลับทางกัน โดย อาจให้นักเรียนอ่านหรือดูสื่อเหล่านั้นเสียก่อน จากนั้นจึงให้นักเรียนตอบชุดคำถามที่เตรียมไว้ เพื่อสรุปไปสู่แนวคิดที่ต้องการ วิธีนี้ก็เป็นการสอนที่ให้นักเรียนสืบค้นและคิดวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลที่ได้รับจนนำไปสู่การสรุปแนวคิดในตอนท้ายก็ได้

การใช้เทคนิคอื่น ๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนอ่านบทความต่างๆ อาจมีดังนี้

1. ให้นักเรียนจับคู่อ่านสิ่งที่ได้รับมอบหมาย โดยจับคู่ได้ก่อนกับเด็กเก่ง
2. ให้นักเรียนเขียนสรุปสิ่งที่อ่านหรือเขียนโครงเรื่องของส่วนที่อ่าน
3. ให้ดูภาพที่เป็นสื่อ นำไปสู่การสรุปแนวคิดด้วยการตั้งคำถามให้ตอบจากภาพที่ดู
4. ให้นักเรียนวาดการ์ตูนเล่าเรื่องราวที่ได้อ่านเพื่อแสดงแนวคิดที่สำคัญ ๆ
5. ให้นักเรียนช่วยกันจัดป้ายนิเทศและสมุดภาพ เพื่อแสดงถึงแนวคิดที่สำคัญจากสิ่งที่ได้อ่าน
6. ให้นักเรียนช่วยกันจัด “มุมหนังสือ “ เพื่อให้เพื่อนๆ ในชั้นได้เรียนรู้ร่วมกัน
7. ครูจัดป้ายนิเทศในห้องเรียนสรุปแนวคิดและสาระสำคัญที่สอนเป็น ระยะอย่างน้อยประมาณ 2 สัปดาห์ต่อครั้ง เพื่อช่วยสรุปความเข้าใจและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้
8. ครูจัดมุมหนังสืออ่านเพิ่มเติมในห้องเรียนจากสาระที่เรียนในชั้น เพื่อให้นักเรียนได้ค้นคว้าเพิ่มพูนและต่อเนื่อง

บัตรคำ บัตรภาพ (flash cards)

ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาจำเป็นต้องแนะนำคำศัพท์ใหม่ คำศัพท์ยากให้นักเรียนได้ฝึกฝนสะกดและอ่านตลอดจนเข้าใจความหมายก่อนจะให้อ่าน หรือ เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องในการใช้ศัพท์นั้นๆ บัตรคำที่เว้นช่องว่างให้เติม บัตรคำที่มีภาพประกอบ หรือให้จับคู่บัตรภาพ หรือภาพกับบัตรคำซึ่งเป็นคำศัพท์ใหม่ เป็นแนวทางที่จะใช้สอนภาษาควบคู่กันไปกับเรื่องที่จะเรียน เด็กที่มีความสามารถพิเศษอาจเพิ่มบัตรคำศัพท์ในภาษาที่สองที่เขาเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ในเรื่องเดียวกันจากภาษาอื่นต่อไป

การ์ตูน

การ์ตูนมักนิยมนำมาใช้มากที่สุดในการกระตุ้นให้เกิดการถกเถียงสนทนา การนำเสนอประเด็นความเห็น และเปิดโอกาสให้ตีความหมายความคิดเห็นของผู้อื่น การ์ตูนส่วนใหญ่ใช้สัญลักษณ์ที่คนดูต้องมีพื้นฐานประสบการณ์เดิมมาก่อนจึงจะดูแล้วเข้าใจ ถ้าเด็กๆ ขาดประสบการณ์เหล่านี้ครูก็ควรช่วยเหลือให้ได้ๆ ตีความหมาย

ควรหลีกเลี่ยงการ์ตูนที่กระทบเชื้อชาติ สัญชาติ หรือ ศาสนา ครูอาจให้นักเรียนวาดการ์ตูนเพื่อนำมาเสนอรายงาน เด็ก ๆ มักดีใจที่จะได้สร้างการ์ตูนของตนเอง กิจกรรมนี้ช่วยให้เขาเข้าใจในเรื่องการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อสื่อความหมายอย่างชาญฉลาด การ์ตูนที่ครูใช้ในการเรียนการสอนอาจช่วยจุดประเด็นความคิดไปสู่สิ่งที่จะสอนต่อไปได้อย่างแยบยล และเหมาะสมกับความสนใจของเด็กๆ

กราฟและแผนภูมิ (graph and chart)

กราฟและแผนภูมิมักถูกนำมาใช้อธิบายความคิดหรือนำเสนอข้อมูลได้อย่างรวดเร็วมากกว่าวิธีอื่นๆ มีความจำเป็นที่ครูต้องช่วยให้นักเรียนอ่านและตีความกราฟและแผนภูมิได้ การเตรียมตัวให้นักเรียนในชั้นประถมคุ้นเคยกับการอ่านกราฟและแผนภูมิเพื่อให้เข้าใจข้อมูลในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียน จะทำให้นักเรียนเข้าใจข้อมูลจากสถิติที่เป็นนามธรรมมากขึ้นในระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้น

ภาพ

ภาพเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีค่าอย่างมากในวิชาสังคมศึกษา ภาพช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ มากมาย เช่น การสังเกต การจัดลำดับ การจัดพวก การเปรียบเทียบ การบอกความแตกต่าง และการนำเข้าสู่ประเด็นการสืบค้นและแก้ไขปัญหา แนวคิดบางอย่างที่เข้าใจยาก ก็อาจเข้าใจง่ายขึ้นด้วยการดูภาพ ภาพที่ใช้อาจได้มาจากหลายแหล่ง เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร แผ่นโฆษณา ภาพถ่ายต่างๆ หรือภาพที่จัดทำหน่วยเป็นสื่อการเรียนการสอน

วิดีโอ (Videos)

วิดีโอช่วยนำเสนอภาพเคลื่อนไหวแทนการนำเสนอจากการบรรยายทางหนังสือตำรา แต่ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม เช่น นำเสนอเข้าสู่บทเรียนดีหรือไม่ หรือช่วยสนับสนุนข้อมูลได้หรือไม่ ช่วยกระตุ้นความสนใจในเรื่องที่สอนหรือไม่ ช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุดหรือไม่ มีวิดีโอที่สามารถเลือกหาหรือเลือกซื้อได้หลายแห่งแต่ต้องเลือกนำมาใช้ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน จึงจะได้ผล

ยังมีสื่อการเรียนรู้อีกหลายรูปแบบที่ใช้ในการเรียนรู้ทางอ้อม เช่น กระบะทราย แบบจำลองที่ทำด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น ดินน้ำมัน ดินเหนียว ปูนพลาสเตอร์ โฟม ฯลฯ ในสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ แผนที่แบบต่าง ๆ ลูกโลกจำลองแบบต่าง ๆ ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องของตำแหน่ง สถานที่ การปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การคมนาคม ขนส่ง และ อาณาเขต ลูกโลกช่วยพัฒนาความเข้าใจในเรื่องรูปร่างของโลก และ พื้นที่ของดินและน้ำ ความเข้าใจในเรื่องของเส้นสมมุติต่าง ๆ บนตำแหน่งของลูกโลก เพื่ออธิบายในเรื่องภูมิอากาศได้ง่ายขึ้น การหาตำแหน่งจากพิกัดภูมิศาสตร์ การทดลองเรื่องกลางวันกลางคืน เป็นต้น

แหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึงแหล่งที่จะค้นคว้าหาความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด ค่านิยม ข้อสรุป ฯลฯ จากแหล่งนั้นๆ มาเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน เอกสาร ตำรา แบบเรียน ฯลฯ เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางหนึ่ง แต่ในการสอนโดยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งการเรียนรู้ทางชุมชน จะทำให้การเรียนรู้กับการสอนได้มาสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นรายบุคคล โรงเรียนจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ติดต่อกับความเป็นจริงของชีวิต หลักสูตรจะใช้ได้ดีที่สุดเมื่อนักเรียนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อได้เกี่ยวข้องกับประสบการณ์โดยตรงและเป็นรูปธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับ การสอนด้วยแบบเรียนหรือตำราแล้ว นักเรียนจะถูกบังคับให้ต้องเชื่อตามวิธีการสอนเพียงอย่างเดียว และถูกนำไปสู่เป้าหมายในการเรียนการสอนด้วยประสบการณ์ทางอ้อมที่น่าเบื่อหน่ายและนักเรียนไม่มีพื้นฐานภูมิความรู้ที่คุ้นเคยมาก่อน

ชุมชนเป็นแหล่งอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ หรือนำไปสู่การตัดสินใจเพื่อนำไปสู่ทางเลือก นักเรียนสามารถแสวงหาและวิเคราะห์ข้อมูล คาดการณ์ การเข้าไปมีส่วนร่วมหรือการลงมือปฏิบัติ การเรียนการสอนจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าหากนักเรียนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชน เช่น การปลูกป่า การช่วยกำจัดขยะ การถางหญ้าข้างทางในละแวกใกล้โรงเรียน การทำความสะอาดลานวัด ร่วมจัดขบวนแห่เทียนพรรษา การบำเพ็ญประโยชน์ตามสถานที่ต่างๆ เช่น สถานเด็กกำพร้า บ้านพักคนชรา ฯลฯ เป็นตัวอย่างที่ดีในการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน การช่วยส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จะดียิ่งขึ้นถ้าครูชักจูงผู้ปกครองให้เข้ามาใกล้ชิดกับโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการศึกษาของลูก ก็จะเป็นการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ชุมชนทางอ้อมที่สำคัญยิ่ง

ชุมชนเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งเป็นห้องทดลองทางการสอนสังคมศึกษาที่ดีที่สุด แนวคิดทุกอย่าง ข้อสรุปทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สามารถนำมาใช้สอนโดยผ่านแหล่งวิทยาการทางชุมชนได้ดีที่สุด

การนำชุมชนมาเป็นห้องทดลองทางสิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งทางกายภาพและสังคมเพื่อฝึกฝนสติปัญญาและทักษะทางการเรียนรู้ตั้งแต่ในวัยต้น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้น ได้เข้าใจปัญหาของชุมชน เด็ก ๆ จะคุ้นเคยกับปัญหาและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการแก้ไขหรืออย่างน้อยที่สุดก็พยายามที่จะแก้ไข สำคัญยิ่งกว่านั้น เขาจะเริ่มรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนของเขา และภูมิใจในชุมชนมากขึ้น นี่เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะขณะที่ความรู้สึกมีน้ำใจในชุมชนหรือส่วนรวมนั้นมีน้อยลงในปัจจุบัน

แหล่งวิทยาการชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือแหล่งวิทยาการทางบุคคล และแหล่งวิทยาการทางสถานที่

แหล่งวิทยาการทางบุคคล

โรงเรียนสามารถเชิญวิทยากรในชุมชนมาเป็นวิทยากรในการเรียนการสอนได้ บุคคลเหล่านี้สามารถนำข้อมูลพิเศษ ประสบการณ์ ทักษะความสามารถของเขามาสู่ห้องเรียน โดยมีวิธีการนำมาใช้ได้ 2 แบบ คือ

1. การเชิญวิทยากรมาสู่ชั้นเรียน แม้เด็กจะไม่ได้เห็นสภาพจริงจากสิ่งแวดล้อม แต่ข้อดีก็คือนักเรียนจะได้ฟังมากกว่า และไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง ครูควรจัดทำแหล่งรวบรวมผู้ชำนาญในด้านต่างๆ ซึ่งยินดีที่จะรับเชิญมาพูด หรืออาจส่งแบบฟอร์มให้ผู้ปกครองที่เชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ กรอกความรู้ความสามารถของตนที่จะบรรยายให้นักเรียนฟังได้เอาไว้วิทยากรที่เป็นผู้ปกครองนี้เป็นสิ่งที่ดี เพราะช่วยให้พ่อแม่ได้เห็นความสำคัญของการเรียนการสอนในห้อง เด็ก ๆ จะตื่นตัวที่ได้เห็นตัวจริงของบุคคลต่าง ๆ เช่น แพทย์ พยาบาล ทหาร ตำรวจ ฯลฯ ได้มาเยี่ยมถึงชั้นเรียน

2. การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล เป็นการนำเอาแหล่งวิทยาการทางบุคคลมาใช้อีกวิธีหนึ่ง ในกรณีที่วิทยากรนั้น ๆ มาให้ความรู้ที่โรงเรียนไม่ได้ ครูอาจมอบหมายงานให้นักเรียน 2 – 3 คนไปสัมภาษณ์วิทยากรผู้นั้นแทน โดยที่เขาต้องเต็มใจจะให้พบ ข้อได้เปรียบประการหนึ่งของการให้สัมภาษณ์ก็คือความรับผิดชอบส่วนตัวของนักเรียน 2 – 3 คนที่

ต้องการการเตรียมและจัดการ ระหว่างการเรียนตลอดปีนักเรียนทุกคนในชั้นอาจจะได้รับประสบการณ์ในการสัมภาษณ์ใครสักคนหนึ่ง และเป็นการง่ายที่จะบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยเทปบันทึกเสียงและนำมาเปิดรับฟังกันในชั้นได้

เด็กๆ ควรได้รับการฝึกฝนการสัมภาษณ์กันระหว่างเพื่อนในชั้นล่วงหน้าไว้ บางทีครูอาจจัดไปเยี่ยมวิทยากร ณ ที่ ซึ่งเขาทำงาน เพื่อขอสัมภาษณ์ โดยให้นักเรียน 2 – 3 คน สัมภาษณ์ แล้วนักเรียนที่เหลือเป็นคนชม หลังจากนั้น นักเรียนอื่นในชั้นอาจจะถามคำถามที่หลัง

แนวทางในการจัดการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. พุ่งความสนใจไปสู่หัวข้อเฉพาะที่ต้องการค้นคว้าเท่านั้น
2. เวลารายงานการสัมภาษณ์ ควรอธิบายภูมิหลังความเป็นมาและองค์ประกอบของการสัมภาษณ์ไว้ด้วย
3. เขียนรวบรวมคำถามซึ่งเปิดกว้างในการตอบ เป็นคำถามที่ทำให้หัวข้อที่จะค้นคว้าเป็นไปอย่างทั่วถึง
4. เลือกบุคคลที่จะเป็นวิทยากรอย่างเหมาะสม
5. นัดหมายเวลาโดยการเขียนจดหมาย หรือโทรศัพท์ โดยให้ออกาสวิทยากรเลือกวัน
6. เตรียมการพูดเปิดและปิดการสัมภาษณ์
7. เรียนรู้วิธีฟังอย่างตั้งใจ ชักถามประเด็นที่สงสัย จดบันทึก เตรียมตัวที่จะพาการสัมภาษณ์ไปสู่ที่จุดลงท้าย และกล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์
8. เขียนจดหมายขอบคุณเป็นการส่วนตัว
9. เขียนจดหมายรายงาน บันทึกการให้สัมภาษณ์อย่างชัดเจน ให้สั้นแต่กระจ่าง ขณะรายงานควรมีภาพ หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนผัง หรือสื่อทัศนูปกรณ์อื่น ๆ ประกอบ

แหล่งวิทยาการทางสถานที่

ทำได้โดยการจัดทัศนศึกษาซึ่งหมายถึงกิจกรรมการเรียนรู้ใด ๆ ที่ดำเนินการโดยนักเรียนและครูภายนอกห้องเรียน ทัศนศึกษาเป็นเทคนิคการสอนที่เหมือนการทดลองหรือการสาธิตเพราะช่วยให้เกิดประสบการณ์ตรงแก่นักเรียนด้วยวัตถุและปรากฏการณ์ แต่ให้คุณค่ามากกว่าการทดลองและการ

สาธิต เพราะเป็นประสบการณ์ที่ไม่สามารถนำเข้ามาในห้องเรียนได้ทัศนศึกษาทำให้นักเรียนเห็นวัตถุและปรากฏการณ์ในความสัมพันธ์ที่แท้จริงและอย่างเป็นธรรมชาติ เช่น การไปเยี่ยมชมในแง่วิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ชายทะเล ป่าเขา ฯลฯ นักเรียนจะเริ่มเข้าใจและชื่นชมในสิ่งที่ชุมชนและธรรมชาติสร้างสรรค์และรักษาไว้ แหล่งวิทยาการทางสถานที่ที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นโดยผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลไปวิเคราะห์หาข้อสรุป ทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นใคร่เรียน ใคร่รู้และค้นพบข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้วางแผนและอำนวยความสะดวกจัดการ ตลอดจนช่วยนำเข้าสู่ข้อสรุป ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ก่อให้เกิดการสังเกต รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล ประเมินข้อมูล และนำไปสู่ข้อสรุปที่คงทนต่อการจดจำ ไม่ใช่จากการท่องจำ

สถานที่ที่ควรพาไปชมมีมากมายที่เกี่ยวข้องกับสาระที่เรียน เช่น ป่าเขา แหล่งเกษตรกรรม สถานที่สำคัญ เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ โรงบำบัดน้ำเสีย กรมอุทยานแห่งชาติ ฯลฯ โดยสรุปแล้ว สื่อการเรียนการสอนมีคุณค่า คือ

1. สื่อการเรียนการสอนสามารถเอาชนะข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างกันของประสบการณ์ดั้งเดิมของผู้เรียน คือ เมื่อใช้สื่อการเรียนการสอนแล้วจะช่วยให้เด็กซึ่งมีประสบการณ์เดิมต่างกันเข้าใจได้ใกล้เคียงกัน
2. จัดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสถานที่ ประสบการณ์ตรงบางอย่างหรือการเรียนรู้
3. ทำให้เด็กได้ประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมและสังคม
4. สื่อการเรียนการสอนทำให้เด็กมีความคิดรวบยอดเป็นไปในแนวทางเดียวกัน
5. ทำให้เด็กมีมโนภาพเริ่มแรกอย่างถูกต้อง
6. ทำให้เด็กมีความสนใจและต้องการเรียนในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การอ่าน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ฯลฯ
7. เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจ
8. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากประสบการณ์ตรง

ตามความเห็นของผู้เขียน ประสบการณ์ตรงเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาทั้งปวง เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับมาจากความเป็นจริง และด้วยตนเองโดยตรง ผู้รับประสบการณ์จะได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้รู้รส ได้จับ ได้ทำ ได้รู้สึกจากของจริง สื่อการสอนที่ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ เช่นนี้ ก็ คือ ของจริง หรือ ความเป็นจริงในชีวิตนั่นเอง

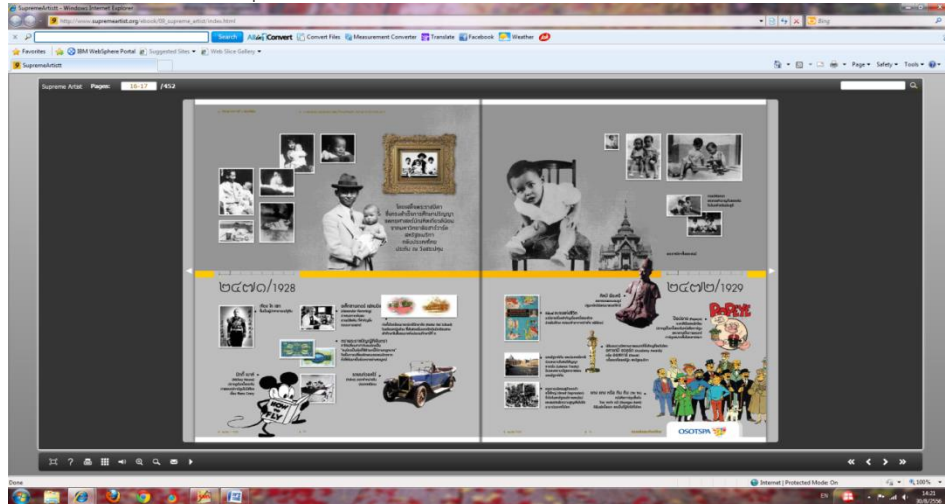
ท่านพุทธทาสภิกขุ อริยสงฆ์ที่คนไทยเคารพนับถือเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ ท่านได้อธิบายว่า ท่านได้ละการเรียนรู้พระธรรมจากวัดในกรุงเทพมหานครเมื่อครั้งเข้ามาศึกษาพระธรรมขั้นต้นที่นี่ และได้กลับไปสู่การแสวงหาพระธรรมด้วยการบำเพ็ญเพียรหาความรู้ตามวิถีทางแบบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สวนโมกขพลาราม โดยวิธีการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติตนเองจากสภาพจริงในป่า ท่านเรียนรู้จากธรรมชาติจนเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า “ธรรมะก็คือธรรมชาติ” นั่นเอง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งปฐมภูมิ จึงเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้ได้ค้นพบความเป็นจริงด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรงนั่นเอง

เรื่องที่ 4.3 ตัวอย่างรายชื่อเว็บไซต์เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้สังคมที่น่าสนใจ

1. เว็บไซต์พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

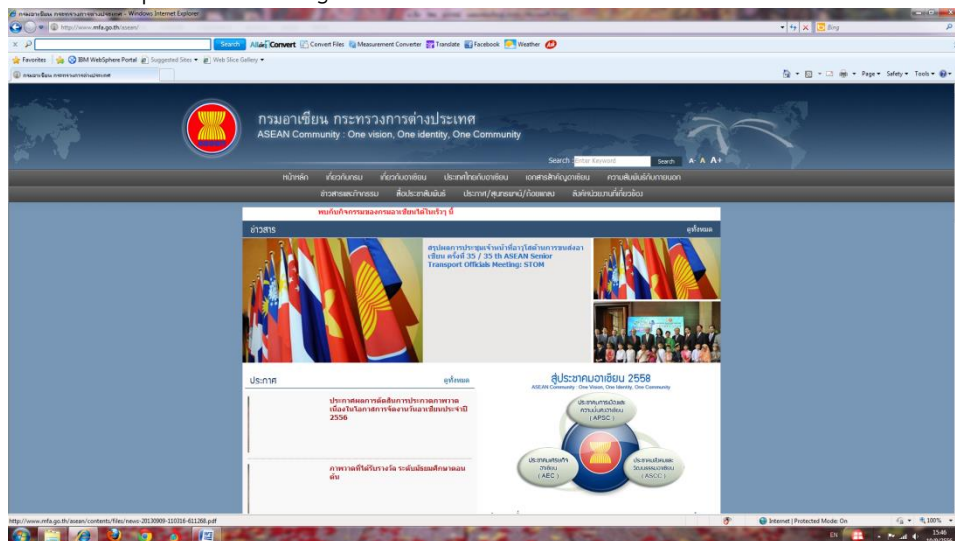
<http://www.supremeartist.org>

พระราชประวัติ · เหตุการณ์ร่วมสมัย 84ปี · หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ · นิทรรศการเสมือนจริง

2. กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ

<http://www.mfa.go.th/asean/>

สรุป

สื่อและแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียนมีมากมายหลายประเภท ดังนั้นผู้สอนจะต้องเลือกสื่อที่มีอยู่นั้นให้เหมาะสมกับเนื้อหา สถานการณ์และช่วงวัยของผู้เรียน เพื่อจะช่วยให้สื่อเหล่านั้นสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 4.3 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 4

ตอนที่ 5 การวัดและประเมินผล

เรื่องที่ 5.1 การวัดและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของไทย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ระบุเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนรักษารั้วรกรั้วธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

จากความมุ่งหมายดังกล่าว ครูทุกคนไม่ว่าจะจัดการเรียนการสอนอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใดต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันที่จะพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะดังกล่าว แต่ครูสังคมศึกษาต้องเพิ่มความตระหนักมากขึ้น เพราะสาระสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติดังกล่าวอย่างเด่นชัด

การวัดและการประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใช้เป็นทิศทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและใช้เป็นกรอบในการวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการ มีความสามารถ และมีความสำเร็จทางการเรียนในระดับใด เพื่อนำผลมาใช้ในการส่งเสริมให้ผู้เรียน มีการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ และเนื่องจากกลุ่มสาระนี้ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม มุ่งให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ แสวงหาความรู้ มีการทำโครงการ ผลิตผลงานหรือชิ้นงาน มีการทำงานเป็นกลุ่ม จัดทำแฟ้มสะสมผลงาน (portfolio) ดังนั้นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้จะเน้นการประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) ซึ่งจะสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นหาความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน รวมทั้งสามารถประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดแก่ผู้เรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางที่จะพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้จึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายที่สอดคล้อง เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินจะครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม ผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ซึ่งจะสะท้อนการสั่งสมการเรียนรู้ของผู้เรียนมาอย่างต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลจะต้องทำในหลายบริบท ได้แก่ ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินหรือแสดงความคิดเห็น (กรมวิชาการ, 2545 : 43 – 44)

สรุป

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใช้เป็นทิศทางการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและใช้เป็นกรอบในการวัดและประเมินผล ผู้เรียน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการ มีความสามารถ และมีความสำเร็จทางการเรียนในระดับใด เพื่อนำผลมาใช้ในการส่งเสริมให้ผู้เรียน มีการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

เรื่องที่ 5.2 วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

การประเมินตามสภาพจริง ควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น (กรมวิชาการ, 2545 : 44 – 45)

1. การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้าในสาระการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดหลายแบบ เช่น แบบเลือกตอบ แบบเขียนตอบ แบบบรรยายความ แบบเติมคำ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น

2. การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ในระหว่างทำงานกลุ่ม ความร่วมมือในการทำงาน การวางแผน ความอดทน วิธีการแก้ปัญหา ความแคล่วคล่องในการทำงาน การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในระหว่างการเรียนรู้ การทำกิจกรรมต่าง ๆ การสังเกตนั้นผู้สอนทำได้ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะมีการสังเกตอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดเวลาและบุคคลที่จะสังเกต หรือสังเกตอย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการสังเกตโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง โดยครูผู้สอนจัดทำเครื่องมือประกอบการสังเกต โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของสิ่งที่สังเกต กำหนดเกณฑ์และร่องรอยที่จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตด้วย แล้วจัดทำเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) แบบประมาณค่า (rating scale) เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาซักถามพูดคุยเพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดเจนในสิ่งที่ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติในการทำงาน การทำงานกลุ่ม กิจกรรมประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์อาจเป็นตัวผู้เรียน เพื่อน ผู้ปกครอง การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ จะมีการกำหนดวัน เวลา เรื่องที่สัมภาษณ์ สถานที่อย่างแน่นอน แต่ถ้าสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยไม่เฉพาะเจาะจง ผู้สอนอาจตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อจะได้พูดคุยได้ตรงประเด็น

4. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินการกระทำการปฏิบัติงานเพื่อประเมินการสร้างผลงานหรือชิ้นงานให้สำเร็จ การสาธิต การแสดงออกถึงทักษะและความสามารถของผู้เรียนที่ปรากฏในงานที่ตนสร้างขึ้น การประเมินภาคปฏิบัติจะต้องจัดทำเครื่องมือประเมิน โดยผู้สอนจัดทำประเด็นการประเมิน องค์ประกอบการประเมิน และจัดทำเครื่องมือประกอบการประเมินด้วย เช่น Acoring rubric, rating scale checklist เป็นต้น

5. Scoring Rubric เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นที่จะประเมิน เพื่ออธิบายลักษณะของงาน คุณภาพงาน ระดับความสามารถ เพื่อเป็นแนวทางในการประเมิน และเป็นข้อมูลสำคัญแก่ครูผู้สอน ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร มีคุณภาพผลงานอย่างไร

6. การประเมินแฟ้มสะสมงาน (portfolio assessment) เป็นการประเมินความสามารถในการผลิตผลงาน การบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็นของนักเรียนที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงาน การประเมินผลงาน แฟ้มสะสมงาน เป็นหลักฐานแสดงความรู้ความสามารถในผลงานอันแสดงถึงคุณสมบัติ ศักยภาพของผู้เรียนในสาระการเรียนรู้ (กรมวิชาการ, 2545 : 44 – 45)

ภาระงานตามสภาพจริงต้องให้ผู้เรียนใช้ความรู้หรือทักษะต่างๆ ในการผลิตผลผลิต หรือทำให้การปฏิบัติงานสำเร็จสมบูรณ์ สำหรับสภาพแวดล้อมหรือบริบทควรจะเป็นสภาพที่เกิดขึ้นจริง หรือใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ข้อควรระวังในการทดสอบผู้เรียนเกี่ยวกับ

ความรู้ที่ยังไม่ก่อตัว โดยการให้เวลาน้อยเกินไป และไม่มีโอกาสที่ผู้เรียนจะคิดไตร่ตรองหรือปรึกษา
ปฏิสัมพันธ์กับแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ที่เหมาะสม ถือว่าไม่ใช่สภาพที่แท้จริง (กรมวิชาการ, 2546:4-5)

ศิริชัย กาญจนวาสี (2543 อ้างถึงในสุวิมล ว่องวานิช 2546 : 12 – 15) ได้กล่าวถึงวิธีการ
ประเมินการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ดังนี้

กระบวนการวัดและประเมินผลควรสอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญ รูปแบบการประเมินที่สามารถนำมาใช้ได้ เช่น

- การประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment)
- การประเมินภาคปฏิบัติ (performance assessment)
- การใช้แฟ้มสะสมงาน (portfolio)
- การทดสอบ (testing)
- การประเมินโดยใช้ศูนย์การประเมิน (assessment centers)

วิธีการวัดมีหลากหลาย ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติ ของการเรียนรู้ วิธีการวัดที่
นิยมใช้ เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต การตรวจผลงาน การใช้แฟ้มสะสม
งาน เป็นต้น แต่ละวิธีสามารถใช้เครื่องมือวัดได้แตกต่างกันตามความเหมาะสม เช่น

วิธีการวัด	ตัวอย่างเครื่องมือ
การทดสอบ (Testing)	แบบสอบข้อเขียน (Written Test) แบบสอบภาคปฏิบัติ (Performance Test) แบบวัด (Seale)
การสัมภาษณ์ (Interview)	แบบสัมภาษณ์ (Interview guide)
การสอบถาม (Inquiry)	แบบสอบถาม (Questionnaire)
การสังเกต (Observation)	แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราประเมินค่า (Rating scale) แบบบันทึก (Record)
การตรวจผลงาน	แบบประเมินผลงาน
การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio)	แบบบันทึก (Record) แบบประเมินผลงาน
	แบบประเมินตนเอง
การใช้ศูนย์การประเมิน (Assessment Center Method)	แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบบันทึก (Record) แบบมาตราประเมินค่า (Rating scale) แบบประเมินพฤติกรรม แบบประเมินผลงาน

ตัวอย่างการวางแผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

สิ่งที่ต้องประเมิน	ประเด็นการประเมิน	หลักฐานการประเมินและวิธีการ
ความรู้	1. การระบุคุณค่าของศาสนสถานและสาธารณสถาน 2. การเขียนทำเลที่ตั้ง 3. การเขียนสิ่งที่ควรพัฒนา 4. การระบุบทบาทหน้าที่ของตนเอง 5. การเขียนสื่อความหมาย	ผลงานจากการทำภาระงานและการสังเกต
ทักษะ / กระบวนการ	1. การสำรวจสถานที่ 2. การประชุมกลุ่ม 3. การวางแผน 4. การบันทึกการทำงาน 5. การนำเสนอผลงาน	วิเคราะห์จากผลงานและการสังเกตการทำงานกลุ่ม
คุณธรรม จริยธรรม	1. การทำงานกลุ่ม 2. ความรับผิดชอบ	การสังเกต

รายละเอียดของการให้คะแนนตามเกณฑ์การประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม

ข้อที่	เกณฑ์การประเมิน	คะแนนเต็ม	ระดับคะแนน		
			ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1.	การทำงานกลุ่ม	3	1. ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2. แสดงความคิดเห็น 3. ช่วยเหลือบุคคลในกลุ่ม	ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและแสดงความคิดเห็น	ไม่แสดงความคิดเห็นและปฏิบัติหน้าที่ไม่สมบูรณ์
2.	ความรับผิดชอบ	3	1. ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ 2. แก้ไขงานเมื่อพบความบกพร่อง 3. มีความใส่ใจในการตรวจทานงาน	ขาดข้อ 2 หรือข้อ 3	ขาดข้อ 1

เกณฑ์การตัดสิน

1. แบบบันทึกการสำรวจศาสนสถานและสาธารณสถาน	25 คะแนน
2. แบบบันทึกการปฏิบัติตน	10 คะแนน
3. รายงานการประชุมกลุ่ม	10 คะแนน
4. แผนการปฏิบัติงานของกลุ่ม	20 คะแนน
5. คุณธรรม จริยธรรม	10 คะแนน
6. สอบข้อเขียนภายหลังเสร็จสิ้นการเรียนรู้	<u>25</u> คะแนน
รวม	<u>100</u> คะแนน

เรื่องที่ 5.3 ตัวอย่างการวัดและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ตัวอย่างแบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกัน

ชื่อกลุ่ม _____ ชั้น _____

รายชื่อสมาชิก

1. _____ ประธาน
2. _____ เลขานุการ
3. _____ สมาชิก
4. _____ สมาชิก
5. _____ สมาชิก

รายการประเมิน		ระดับคะแนน					หมายเหตุ
		1	2	3	4	5	
1.	กำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน						
2.	ร่วมแสดงความคิดเห็น						
3.	ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม						
4.	รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย						
5.	ช่วยเหลืองานภายในกลุ่ม						
6.	ยอมรับมติของกลุ่ม						

ผู้ประเมิน

_____ ผู้เรียน
 _____ ผู้สอน

ตัวอย่างแบบประเมินการนำเสนอข้อมูล

ชื่อกลุ่ม..... ชั้น

ผู้นำเสนอข้อมูล 1. เลขที่

2. เลขที่

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม 5	การพิจารณาคะแนน				
		5	4	3	2	1
1. ลำดับขั้นตอนการทำงาน	1	- มีลำดับขั้นตอน	- มีลำดับขั้นตอน	- มีลำดับขั้นตอน	- มีลำดับขั้นตอน	- มีลำดับขั้นตอน
2. แหล่งข้อมูล	2	- อ้างอิงแหล่งที่มาชัดเจนหลากหลาย	- อ้างอิงแหล่งที่มาชัดเจน	- อ้างอิงแหล่งที่มาชัดเจน	- อ้างอิงแหล่งที่มาชัดเจนแต่ไม่ถูกต้อง	- ไม่อ้างอิงแหล่งที่มา
3. วิธีการนำเสนอข้อมูล	2	- แปลกใหม่น่าสนใจ	- แปลกใหม่น่าสนใจ	- แปลกใหม่น่าสนใจ	- ไม่น่าสนใจ	- ไม่น่าสนใจ
4. การสรุปข้อมูล	3	- สรุปใจความได้สาระครอบคลุมเนื้อหา ตรงตามวัตถุประสงค์	- สรุปใจความได้ตรงตามวัตถุประสงค์ครอบคลุมเนื้อหาให้ข้อคิดเห็นไม่สมเหตุสมผล	- สรุปใจความได้ตรงตามวัตถุประสงค์ครอบคลุมเนื้อหา	- สรุปใจความได้ตรงตามวัตถุประสงค์แต่ไม่ครอบคลุมเนื้อหา	- สรุปใจความได้ไม่ครบตามวัตถุประสงค์
5. การอภิปรายสรุป	2	- พูดได้ตรงประเด็น ตอบข้อซักถามได้ชัดเจน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลควมคุมอารมณ์ได้ดี	- พูดได้ตรงประเด็น ตอบข้อซักถามได้ชัดเจน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	- พูดได้ตรงประเด็น ตอบข้อซักถามได้ยังไม่ครอบคลุมเนื้อหา รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แสดงความคิดเห็นไม่เป็นเหตุเป็นผลกัน	- พูดได้ตรงประเด็น ตอบข้อซักถามได้ไม่ครบถ้วน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แสดงความคิดเห็นไม่เป็นเหตุเป็นผลกันมีการใช้อารมณ์บางครั้ง	- พูดได้ตรงประเด็น แต่ไม่มีลำดับขั้นตอน ตอบข้อซักถามได้ไม่ครบถ้วน ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ตัวอย่างแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ 1.....2.....3.....
4.....5.....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			ไม่ปฏิบัติ ปรับปรุง
		ดี	ปาน กลาง	พอใช้	
1.	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและคณะทำงาน				
2.	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3.	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4.	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5.	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6.	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7.	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8.	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มา				
9.	ประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				

เกณฑ์การให้คะแนน

- ☺ พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจนถือว่า ดีมาก ให้ 3 คะแนน
 ☺ พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าทั่วไป ถือว่า ปานกลาง ให้ 2 คะแนน
 ☺ พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่า พอใช้ ให้ 1 คะแนน

ได้คะแนน

30

คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน ระดับคุณภาพ

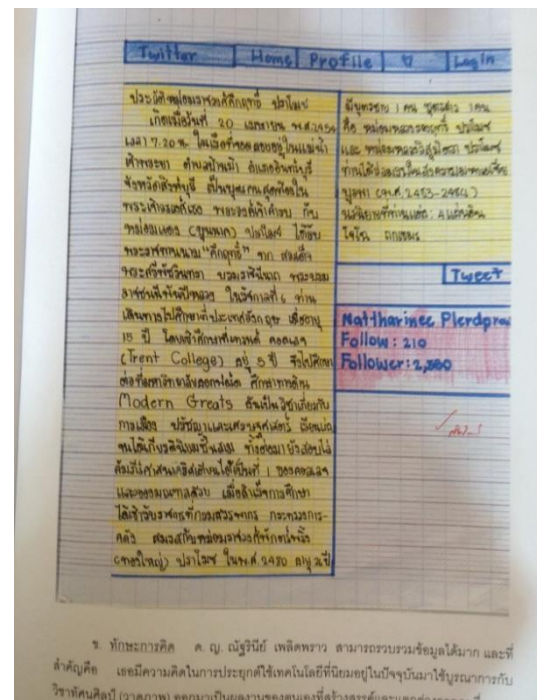
21 - 30 ดี

11 - 20 พอใช้

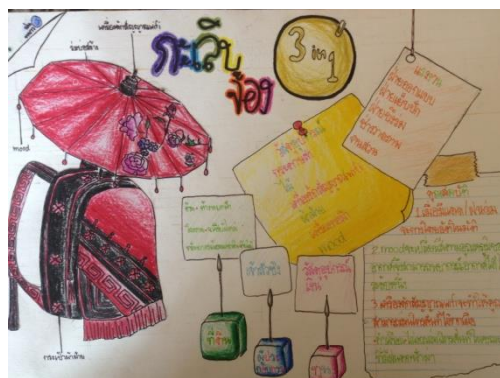
0 - 10 ปรับปรุง

ตัวอย่างการวัดและประเมินผล

1. การทัศนศึกษา (วิเคราะห์การเขียนรายงาน)

ผลงาน หนังสือพิมพ์ทำมือ, รายงานศาสนา, เศรษฐศาสตร์ (ออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์การผลิต)

สรุป

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใช้เป็นทิศทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและใช้เป็นกรอบในการวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการ มีความสามารถ และมีความสำเร็จทางการเรียนในระดับใด เพื่อนำผลมาใช้ในการส่งเสริมให้ผู้เรียน มีการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 5.3 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 5

ใบงานที่ 1

ชื่อหลักสูตร TEPE-55103 สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 1 สาเหตุที่ต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

คำสั่ง

จงระบุสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ ของหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา

เฉลย

สาระที่เป็นองค์ความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม

มาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มีดังนี้

- มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มีดังนี้

- มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มีดังนี้

- มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
- มาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มีดังนี้

- มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

- มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ได้แก่

- มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด การสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ใบงานที่ 2

ชื่อหลักสูตร TEPE-55103 สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

คำสั่ง

1. ให้ออกข้อดีของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพยนตร์ กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คำถามผ่านกระบวนการคิด กิจกรรมการเรียนรู้โดยการทัศนศึกษา

2. หากต้องใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพยนตร์ กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คำถามผ่านกระบวนการคิด กิจกรรมการเรียนรู้โดยการทัศนศึกษา ในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมท่านจะเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ใด สำหรับการสอนเรื่องใด อธิบายขั้นตอนการใช้กิจกรรมการเรียนรู้มาคร่าวๆ

คำแนะนำ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่มีวิธีใดดีที่สุดแต่ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับหลักสูตร สาระการเรียนรู้และลักษณะของผู้เรียน

คำเฉลย

1. ข้อดีของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพยนตร์ คือช่วยให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้พร้อมกับความบันเทิง เป็นการจำลองเหตุการณ์ เป็นรูปธรรมทำให้เข้าใจสาระต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น ข้อดีของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คำถามผ่านกระบวนการคิดคือ ช่วยฝึกทักษะการคิดของผู้เรียน ให้กล้าแสดงออก ช่วยในการวัดความรู้ของผู้เรียน ข้อดีของกิจกรรมการเรียนรู้โดยการทัศนศึกษาคือผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เป็นการเรียนแบบบูรณาการ ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทางสังคม

2. ครูสามารถอธิบายขั้นตอนการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามอิสระ

ใบงานที่ 3

ชื่อหลักสูตร TEPE-55103 สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้

คำสั่ง ท่านคิดว่าคุณลักษณะของผู้เรียนที่สำคัญตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมคืออะไร เพราะเหตุใด

คำแนะนำ ในการสอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เสนอให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้ครบทุกด้าน

คำเฉลย

การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้จะต้องครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหาสาระซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีทั้ง 5 สาระ ด้านจริยธรรม คุณธรรม และทักษะกระบวนการ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา การทำงานกลุ่ม การกล้าแสดงออก การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นทั้งคนเก่ง คนดีและมีความสุข

ใบงานที่ 4

ชื่อหลักสูตร TEPE-55103 สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา
ตอนที่ 4 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

คำสั่ง

จงระบุประเภทของสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจสำหรับหลักสูตร สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา

เฉลย

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน อาจแบ่งตามคุณลักษณะได้ 4 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส เอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และคู่มือการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น
2. สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ ของจริง หุ่นจำลอง เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นวีดิทัศน์ เครื่องฉายแผ่นใส อุปกรณ์และเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ เป็นต้น
3. สื่อประเภทเทคนิค หรือ วิธีการ ได้แก่ การสาธิต การอภิปรายกลุ่มการฝึกปฏิบัติ การจัดนิทรรศการ สถานการณ์จำลอง การจัดทัศนศึกษา เป็นต้น
4. สื่อประเภทคอมพิวเตอร์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (computer presentation) การใช้อินเทอร์เน็ต (internet) เพื่อการสื่อสาร (electronic mail : e-mail)

ใบงานที่ 5

ชื่อหลักสูตร TEPE-55103 สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 5 การวัดและประเมินผล

คำสั่ง

จงบอกวิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

เฉลย

การประเมินตามสภาพจริง ควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น (กรมวิชาการ, 2545 : 44 – 45)

1. การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้าในสาระการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดหลายแบบ เช่น แบบเลือกตอบ แบบเขียนตอบ แบบบรรยายความ แบบเติมคำ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น

2. การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ในระหว่างทำงานกลุ่ม ความร่วมมือในการทำงาน การวางแผน ความอดทน วิธีการแก้ปัญหา ความแคล่วคล่องในการทำงาน การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ในระหว่างการเรียนรู้ การทำกิจกรรมต่างๆ การสังเกตนั้นผู้สอนทำได้ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะมีการสังเกตอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดเวลาและบุคคลที่จะสังเกต หรือสังเกตอย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการสังเกตโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง โดยครูผู้สอนจัดทำเครื่องมือประกอบการสังเกต โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของสิ่งที่สังเกต กำหนดเกณฑ์และร่องรอยที่จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตด้วย แล้วจัดทำเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบประมาณค่า (rating scale) เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาซักถามพูดคุยเพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดเจนในสิ่งที่ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติในการทำงาน การทำงานกลุ่ม กิจกรรมประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์อาจเป็นตัวผู้เรียน เพื่อน ผู้ปกครอง การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ จะมีการกำหนดวัน เวลา เรื่องที่สัมภาษณ์ สถานที่อย่างแน่นอน แต่ถ้าสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยไม่เฉพาะเจาะจง ผู้สอนอาจตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อจะได้พูดคุยได้ตรงประเด็น

4. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินการกระทำการปฏิบัติงานเพื่อประเมินการสร้างผลงานหรือชิ้นงานให้สำเร็จ การสาธิต การแสดงออกถึงทักษะและความสามารถของผู้เรียนที่ปรากฏในงานที่ตนสร้างขึ้น การประเมินภาคปฏิบัติจะต้องจัดทำเครื่องมือประเมิน โดยผู้สอนจัดทำประเด็นการประเมิน องค์ประกอบการประเมิน และจัดทำเครื่องมือประกอบการประเมินด้วย เช่น Acoring rubric, rating scale checklist เป็นต้น

5. Scoring Rubric เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นที่จะประเมิน เพื่ออธิบายลักษณะของงาน คุณภาพงาน ระดับความสามารถ เพื่อเป็นแนวทางในการประเมิน และเป็นข้อมูลสำคัญแก่ครูผู้สอน ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร มีคุณภาพผลงานอย่างไร

6. การประเมินแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นการประเมินความสามารถในการผลิตผลงาน การบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็นของนักเรียนที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงาน การประเมินผลงาน แฟ้มสะสมงานเป็นหลักฐานแสดงความรู้ความสามารถในผลงานอันแสดงถึงคุณสมบัติ ศักยภาพของผู้เรียนในสาระการเรียนรู้